

ODCHODZIĆ (276) *vb impf*

Oba o jasne.

inf odchodzić (26). ◇ *praes 1 sg* odchodzę (24). ◇ *2 sg* odchodzisz (7). ◇ *3 sg* odchodzi (66). ◇ *1 pl* odchodzimy *WujNT* (2), odchodzim (1) *MWilkHist*. ◇ *2 pl* odchodzicie (2). ◇ *3 pl* odchodzą (24). ◇ *praet 1 sg m* -m odchodził (1). ◇ *2 sg m* odchodziłeś, -ś odchodził (3). ◇ *3 sg m* odchodził (7), odchodzi(e)ł (1) *LibMal*. *f* odchodziła (3). *n* odchodziło (2). ◇ *1 pl m pers* odchodziliśmy (1). ◇ *3 pl m pers* odchodzili (13). *subst* odchodziły (2). ◇ *fut 3 sg f* będzie odchodzić (1). ◇ *imp 2 sg* odch(o)dź (4); -dź (3) *LubPs, RejPos, LatHar*; -(dź) (1) *WróbŻółt*. ◇ *3 sg* niech odchodzi (2). ◇ *2 pl* odchódzcie (2), odchódzcież (1). ◇ *3 pl* niechaj odchodzą (1). ◇ *con 1 sg f* bych odchodziła (1). ◇ *3 sg m* by odchodził (7). *f* by odchodziła (5). *n* by odchodzi(e)ło *ZapKościar* (2), by odchodziło (1) *RejRozpr*. ◇ *2 pl m pers* byście odchodzili (1). ◇ *3 pl m pers* by odchodzili (1). ◇ *impers praes* odchodzi się (2). ◇ *part praes act* odchodząc (60).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. *Opuszczać jakieś miejsce, oddalać się; discedere Vulg, Mącz, Modrz, Calep, Cn; abire Vulg, Mącz, Calep, Cn; abscedere, decedere Mącz, Calep, Cn; excedere Vulg, Mącz; vadere Vulg, PolAnt; recedere Vulg, Cn; profisci PolAnt, Modrz; digredi Calep, Cn; egredi Vulg; secedere Modrz; dilabi Calep; auferi, avolare, facessere Cn (187) :*

A. *O istotach żywych, zwłaszcza ludziach (149) :*

a. *W zasadzie po ziemi, najczęściej idąc (121) :* *BierEz* K4; przed Ianem klekni/ a nołki ie⁸⁰ fwiete potzaluy/ a odchodzątz takżez téz vdziałáy *OpecŻyw* 31, 20v; *Diar* 59; *BibRadz* I 9d *marg, Gen* 24/16; *Abeo, Odchodzę Precz idę. Mącz* 104c, 43d, 44a [2 r.]; *BudNT Act* 28/24; *CzechRozm* 145; *Odpráwiwfy święte mázanie y modlitwy przyłtoyne/ ma Káplán do chorego ták mowić odchodząc. KarnNap* E4v; *Odchodząc Moyżelz/ zlecił wżytkę zwierzchność y mieyfce fwoie Aaronowi SkarŻyw* 490, 413, 572; *A ia tym czáfem odchodzę Mátuchnę fwoię náwiedzę. MWilkHist* F3v, C4, G3; *KochSz* Cv, C2v; *ReszHoz* 125; *Digredior – Odłtępuię, odchodzę. Calep* 323b, 4a, 8a, 289b, 324a, 328b, 382b; [*Lukrecyusz*] dla vfcia fromothy [...] odłąpił tego vrzędu y z Miáftá vftąpił. Ktory gdy odchodził/ Brutus był do tego powodem/ że mu s fkárbu połpolithego było dáných dwádziefciá Tálenthow *Phil* E3; *A Iefus im rzekł: Nie potrzebá im odchodzić: daycie im wy ieść. WujNT Matth* 14/16, *Matth* 13/44, s. 236 *marg, Act* 28/25; *KmitaSpit* C3v; *CiekPotr* 75.

odchodzić od kogo, od czego (19): *Dowiedzieli Tie teěž tego łáfiedzi/ ijż ona dobrotliwá żeńczyzna podlug domnimaníá odchodzi od nijch OpecŻyw* 30; *MurzHist* E3v; *BibRadz Luc* 4/42; *BielKron* 103v; *Prot* D3v; *HistRzym* 73v; *Nie odchódz od nas miły Pánie RejPos* 110v, 283v; *CzechRozm* 204v; *KarnNap* Fv; *SkarJedn* 95; *SkarŻyw* 173; *Annas odchodząc od grobu/ rzecze do łtrożow MWilkHist* B3v; *NiemObr* 14; *LatHar* 234; *Y przyłzły [rzesze] áż do niego: y záttrzymawály go áby nie odchodził od nich. WujNT Luc* 4/42, *Luc* 9/33; *GosłCast* 39; *PaxLiz* C3.

odchodzić do kogo (2): *y było lžey Saulowi/ á gdy včíchl odchodził Dawid do oycá BielKron* 65v; *CzechEp* 331.

odchodził dokąd (10): *Swyęty Máthułz odchodząc do Murzyńkyey żyemye/ napirwey nápiłal żydom ich yęzykyem Ewányelią KromRozm II* cv; *Leop Iob* 39/4; *BibRadz Gen* 31/30; *Każdego*

ćiefz czym możefz/ nie daway nikomu Od ćiebie z śmutnym śercem odchodźić do domu. *Prot D3v; HistRzym 46; HistHel C2; BudNT Luc 12/58; CzechRozm 176, 230v; SiebRozmyśl K4.*

odchodźić skąd (4): MetrKor 37/4; LubPs gg6; drudzy/ odchodzili precz z miáftá od śwych máiętności do Grecyey BielKron 103v; GosłCast 39.

*W przeciwstawieniach: »cisnąć się, przychodzić (3), wracać się ... odchodźić« (5): KrowObr 159v; imię twoie ięft páni poćiefzenia/ ktore tobie śtąd dano że wśzytcy ktorzy śmutni ku tobie przychodzą/ záfie zwefelim odchodzą *HistRzym 103; ModrzBaz 52v; wiele młodych ludzi przychodząc [...] ná taką świátłość/ y dziwną poftawę ś. Iágniefzki pátrząc/ wzlepśzonemi odchodzili. SkarŻyw 69; LatHar 234.**

W połączeniu z określeniem stanu lub sytuacji [w tym: z czym (9), bez (okrom) czego (2), part praes act (2), part praet act (1), part praet pass (1), N ai (1)] (16): takież ony [panie] dziekuiątz iey placzątz odchodzily a niedziw temu/ bo widziały iéy odzienię [...] krwią vmazané śyna iey. OpecŻyw 159; Prot D3v; HistRzym 73v, 103; RejPos 283v; ći nieboracźkowie nie v nas nieuprośiwśzy odchodzą [illi ipsi supplices re minime exortata a nobis discedunt]. ModrzBaz 144, 52v; á káždy z poćiechą odchodząc/ tym go [św. Symeona] więcey śławnym po wśzytkim świećie czynił. SkarŻyw 29, 69,166,173, 224, 372; A gdy ich po tym y do więźienia dano/ y záf vbiwśzy puźczono: áźci z weśelem odchodźili/ iż zá godne poczytani byli/ ktorzy to dla imieniá Iezufowego ćierpieli. CzechEp 24; LatHar 234; Złodzieiá niedorośłká naprzod rozgá karzą: A wtory raz odchodźi z pryśkowáną twarzą. KlonWor 37.

W charakterystycznych połączeniach: odchodźić do domu, do murzyńskiej ziemie, do namiotow, do ojca (3), do urzędu; odchodźić na pastwę, na puszcza, odchodźić od astrologa, od grobu, od majątności, od niewdzięcznych; odchodźić z gmachu, z gory, z miasta; odchodźić z przecznikiem; odchodźić z lekkością, płacząc (2), bez pociechy, z pociechą, z pryskowaną twarzą, z przymnożeniem nabożeńśtwá, smutny, z smutnym sercem, z uporem, nic nie uprosiwszy, z weselem (2), okrom wśtydu, ze wśtydem, wzlepszonemi.

*Zwroty: »daleko odchodźić« [szyk zmienny] (3): I rzekł Fáráo: iuż ia was wypuźczę ábyście offiárowáli Pánu Bogu wáśzemu ná puźczey: ále wźdám ábyście dáley nieodchodzili [verumtamen longius ne abeatis] *Leop Ex 8/28; BielKron 29v; SkarŻyw 184.**

»piędziá [kogo], stopą nie odchodźić« (1:1): BierEz S4; Lateri alicuius adhaerere, Do czyiego boká fie przypić/ to yeft/ śtopą nie odchodźić. Mącz 152b.

*»odchodźić precz« = *secedere* PolAnt [szyk zmienny] (3): MurzNT Luc 5/16; Záfie podobne ięft kroleśtwo niebieśkie śkárbowi śkrytemu ná roli/ kthory nálazłzy człowiek/ śkrył gi/ y od rádości ktorą ma z niego/ odchodźi precz [prae gaudio illius vadit]/ á wśzytko co ma śprzedá/ á onę rolá kupi. BibRadz Matth 13/44; BielKron 103v.*

*»odchodźić na stronę« (1): z wźzethecźnicámi odchodźicie ná śtronę/ y z nierządnicámi ofiary śprawuiećie [Cum mereiricibus diviserunt se et cum scortis sacrificaverunt] *BibRadz Os 4/14.**

*Szeregi: »nie odchodźić ani śtápáć« [szyk 1:1] (2): anakthorim by mya myećczu poľthawyl stego nyeamam śtápacz any nygdzyey odchodzycz *MetrKor 37/4, 37/4.**

*»odchodźić a nie wracać się« (1): Oddziela fie od nich pľod ich/ á odchodzi ná páśtwę: odchodzą á niewrácáią fie do nich [egrediuntur, et non revertuntur ad eas] *Leop lob 39/4.**

W przen (3) :

odchodzić do kogo (1): Abowiem łą duchy czártow tych ktorzy czynią cudá/ y ktorzy odchodzą do Krolow źemie/ y wżytkiego świathá *BibRadz Apoc* 16/14.

Zwrot: »odchodzić od oblicza [czyjego], od twarzy [czyjej]« [szyk zmienny] (1:1): Wzywali ich/ ále oni odchodzili od oblicza ich [*sic abierunt a facie eorum*]/ ofiáry czynili Baalowi/ á kádźili bálwanom. *BibRadz Os* 11/2; *BielKron* 81.

Przen (27) :

odchodził od kogo, od czego (20): *Leop Ios* 1/8; *BielKron* 73v; *GórnDworz* H5v; Tedy odchodził duch ich od niego [= *uśmierzał się ich gniew Tunc remisit (marg) lenioit (-) spiritus eorum ab eo*]/ gdy to mowił. *BudBib Iudic* 8/3; odemnie (odchodząc) odkryłás fię/ y wftąpiłás [*dilexisti et ascendisti*] (a) rozśzerzyłás łóże twoie/ y poštánowiłás łobie (przymierze) z niemi *BudBib Is* 57/8; Ták iákoś fie dał widzyeć męźnym raz w potrzebie/ Niechże iuż nie odchodzi táka myłł od ciebie *PaprpPan Cc3v*. Cf »od rozmu odchodzić«, »od pamięci odchodzić«, »jako konopie od ziemi odchodzić«.

W przeciwstawieniu: »przychodzić ... odchodzić« (3): *KromRozm II* ł4; *BiałKat* a4v; A też ia fortuny nie pátrzę kiedi przychodzi/ ále kiedi odchodzić ma/ bo fie thám dopiro iey wżytki łkutki okázác mułzą. *RejZwierc* 13.

W porównaniu (1): A przeto/ iáko w iefieni páda lift z drzewá/ ták wten czás [*na starość*] odchodzi od náfzego fercá ono wżytko/ co nam było w młodości miło *GórnDworz* H5v.

Zwroty: »od rozumu, rozumu, z pamięci odchodzić« = *tracić rozum, stawać się szalonym; dementire Calep; desipere Mącz; de memoria immutari HistAl* [szyk zmienny] (4:1:1): tim czo miewaią [...] melankolią iż od rozumu odchodzą/ tedy takim łą brzołkinie dobre ku iedzeniu *FalZioł I* 110d, II 7d; Amátiłt wskramia mocność wina/ á nie dopułzcza tego kto gi nofi s pámięci odchodzić *HistAl G3; Mącz* 368; *KuczbKat* 135; *Calep* 303a.

»od siebie, od pamięci, od smysłów cielesnych odchodzić« = *tracić świadomość na skutek silnego wzruszenia; mente moveri Mącz; mente excedere Vulg* [szyk zmienny] (6:2:1): IAko łą rozmaitych rołkolfy przybytki páłácow twoych náfz miły pánie ilekroć to rozmyłła dułłá má práwie od pámięci odchodzi ráduiác fie themu iefliże iey też kiedi przydzie ku niem dołtępić. *RejPs* 125; *Mącz* 401d; *RejZwierc* 12; pomnię ná cię Páwle/ á odchodząc od siebie/ łzami fię zálewam. *SkarŻyw* 595, 160, 202 [2 r.]; *WujNT 2.Cor* 5/13 [2 r].

»jako konopie od ziemi odchodzić« = *szybko rosnąć* (1): A toć fię też dźiateczki widzę częłto rodzą/ Y wzlot iáko konopie od ziemi odchodzą. *ZbylPrzyg* B4v.

»precz odchodzić« (1): Włzyłtká moiá dobra myłł z tobą precz odchodzi/ A z tego mię więźienia nikt nie wyłwobodźi *KochPieś* 8.

»z rany zdrowo nie odchodzić« = *nie wyleczyć się* (1): Strzały znáczą/ że nagle człowieká vgodźi/ A z onéy rány żaden zdrowo nieodchodzi. *KochFr* 81.

a) [*O złudzeniu związanym z odpływaniem z portu [komu]*]: Skupią fie towarzyłzé/ wnet nawy wywodzą/ Płyniem z portu/ nam źemie y miáłtá odchodzą. *VergKoch* 66 (*Linde*).]

b. *Odpływać statkiem* (1) :

Zwrot: »odchodzić dalej« (1): Celox/ to iefł lekka nává/ w ktoreiem ia był/ odchodziłifmy dáley ná morze gdy fie náfzy pothykáli *BielKron* 460.

c. Zgodnie z prawem lub samowolnie opuścić miejsce Sądu (też miejscowość, w której proces się odbywa), często bez wykonania wyroku (23) : A ieliby téż zá przypowiedzeniem do łądu czym pozwány ná tákowy pozew ftánął/ tám nie odchodząc łam/ ábo Prokurator iego będzie powinien odłożyć winy łto grzywien *SarnStat* 859.

Zwrot: »odchodzić od sądu, od prawa, z prawa, prawa« = *discedere, decedere de iudicio JanStat* [szyk 13:9] (19:1:1:1): A jeśliż pod tą przysięgą zezna [*ten kto dał upominek*], że nie dał, tedy ten takąż summę temuż sędziemu przepaść ma także też tymże obyczajem, nie odchodząc od Sądu *Diar* 96, 96 [2 r.]; Thákże ná tym Sądzie y ná káżdym innym/ nie godzi łye żadnemu łpráwę máiącemu/ gdy iá zácnie s łtroną/ od Sądu odchodzić/ krom dozwolenia Sędźiego, *GroicPorz* i3v; ten kto wyzwał/ powinien będzie łam áłbo Prokurator iego nie odchodząc z Práwá zápláćić winy *SarnStat* 872, 77,148, 391, 402, 483 (18).

d. O tekście; czynić dygresję, odstępować od głównego tematu; *digredi Mącz* (4) : *Digredior, Odchodzę Mącz* 148a.

odchodzić od czego (2): W Przełłym Thractacie (iakoby odchodząc od pierwłzey rzeczy) powiadaliłmy o narodach ktore miełzkali w Sarmatíey Aziyłkiey *MiechGlab* 64; *Mącz* 147d.

W przeciwstawieniu: »odchodzić ... wracać się« (1): A ná ten czás odchodzę: wrocę fię do łrogich/ Czóło zmárfzczýwłzy/ náuk/ do łwych zabaw drogich. *KlonWor* 81.

B. O tym, co może się poruszać (38) :

Przen (3) : y gdy to powtarzáłá częłto/ nieboy fię mátko: światłóść oná pomáłu odchodząc wzniknęłá/ ále wonią oná zołtáłá *SkarŻyw* 589.

a) O czasie (2) : ku wieczoru łie bliży a nachylon íeft dzień ij odchodzi. *OpecŻyw* 169.

Szereg: »przychodzić i odchodzić« (1): Vt idem in singulos annos orbis volueretur, Aby temi tropy áłbo łpołoby rok przichodził y odchodził. *Mącz* 267c.

a. O słońcu (2) :

W przeciwstawieniach: »odchodzić ... przychodzić, wracać« (2): Słóńce włchodzi y záchodzi/ y wraca łie odnowione ná łwe mieyłce gdzye włchodzi/ odchodzi téż ku południu y wráca łie ku połnocy. *BielKron* 79; *GórnDworz* L15v.

b. Wydalać się z organizmu (23) : tymi purgacijami fiła nieczyłtości iadowithych odchodzi/ z kąd pothym człówek w dlugiem zdrowiu trwa *FalZioł* V 83, II 8d, V 1v [2 r.], 3, 4v, 6 [3 r.], 10v, 37; *RejWiz* 117v; *SienLek* 106, 110; Przeto przypátruią łye dnia piérwłszégo/ íełli [*woda*] odchodzi/ áłbo nie *Oczko* 21v; [Vpláwy męłskie téż dwoiákie łá/ białemi ty zowá/ gdy náśienie odchodzi bez woley *SienHerb* C#2v].

odchodzić z kogo (1): Przy tym małz baczyć łeftli po złężeniu zbytnie wilkołci z niewiałthy odchodzą. *FalZioł* V 27v.

odchodzić komu (3): Gonorrhoeus dicitur Semine et genitura fluens. Einer dem łeyn łom/ ader natur łtete fleyłfet. Ktoremu náturá tzeńto odchodzi *Murm* 70; *FalZioł* ++4b, V 30.

odchodzić przez co (1): A dla te⁸⁰ odchodzą takie nieczyłtości czarne grube przez vrinę. *FalZioł* V 2v.

odchodzić czym [= *przy pomocy czego*] (2): *FalZioł* I 96d; wilgość Bąnkami odchodzi [...] śiekane bąnki ná to łtáwiáią. *SienLek* 33v.

odchodzić z czym (1): ona wilkoć Melankoliczna czarna płynie z żył y od fleziony, która nie mieřza w vrinie á z nią odchodzi. *FalZioł* V 2.

W charakterystycznych połączeniach: odchodzić często, lekko, łatwie, obficie (2), *pospolicie, po trosze* (2), *przez kilka dni, wiele razów przez dzień; odchodzi łóżyisko, mocz, natura [= nasienie], nieczystość* (2), *piasek, plugawość, rzecz przyrodzona, rzecz swa, uryna* (4), *wilkość* (2), *żółtość [= flegma]*.

c. *O płodzie: urodzić się przed czasem* (3) : panie brzemiennie niemaią tego ziela [*opichu*] poźiwać [...] á bowiem mdli żyły/, któremi bywa płód vmoczniony wmacziczy/ á tak dzieciątko rado odchodzi, przez czału *FalZioł* I 8c, V 29v, 30v.

d. *O wodzie: odpłynąć* (7) :

odchodzić od czego (1): Przywiedźże ónę Przykopę aż do ónego mieyřcá/ kędy będziefz miał wołá Młyn budowác, á ták łzeroki/ iákobyř rozumiał/ żeć by dobrze wodá odchodziłá od młyná. *Strum* I2v.

odchodzić z czego (1): Przebiyże od nich Rów thák głębokí [...] áby z Stáwu wodá dobrze odchodziłá. *Strum* G3.

odchodzić czym [= *którędy*] (4): O Spuřtach rozmaitych któremi Wodá odchodzi. *Strum* Lv, G, N, Pv.

Przen (1) : Świtánie/ źiołom/ wdźięczną rofę/ nieřie/ Mnie/ ná powiekách/ gwiazdy łez odchodzą *GrabowSet* H.

2. *Porzucác, pozostawiac, rozstawac się* (często z *nawiązaniem do zn. 1. oddalajac się*); (*de*)*relinquere* *Vulg, Modrz, Cn; discedere PolAnt, Vulg, Cn* (54) : Iedni łię wymawiaią wři tu kupuiąc/ á drudzy odchodzą wołow řwych probuiąc *ArtKanc* K20v.

odchodząc kogo, czego (15): *RejPs* 44v; *LibMal* 1552/167 [2 r.]; *GroicPorz* cc4; *BibRadz* I 416b *marg*; Przykazał też řwoiey czeładzi áby iey [*Ruth*] nie bronili źąc będzylei chćiałá/ á řnopow odchodźcie áby ie řobie brała bez wřtydu. *BielKron* 53; *CzechRozm* 189; *ModrzBaz* 91; Krolowi poźpeptał/ áby řzedł do řtołu/ á Pánów ták nieodchodził. *SkarŻyw* 509; *BielRozm* 6; W Stodole choć zámczyřta/ gdy młóca/ nie máia niewianego żytá na noc odchodzić *GostGosp* 48, 36, 68; *KmitaSpit* C4v; *GostCast* 39.

odchodzić od kogo (1): Niektorzy vczniowie obráżeni mowá iego. Odchodzą od niego. *WujNT Ioann* 6 *arg*.

W porównaniu (1): niewiałty opuřzczały dźiathki řwe iáko řtruřowie gdy iáycá zniořřzy odchodzą ich ná puřzczy. *BibRadz* I 416b *marg*.

Przen (11) :

odchodzić kogo (1): á oto duch go porywa/ y nátychmiałt krzyczy/ y rołřraća/ y rozdźiera go aż do vřlinienia/ á zálezwie odchodzi [*et vix discedit*] řtárgawřzy go. *WujNT Luc* 9/39.

Frazy: »rozum [od kogo] odchodzi« (1): A rozum práwie znácznie odemnie odchodzi *PudłFr* 72.

»wzrok od oczu [*czyich*] odchodzi« = *któř przestaje widzieć* (1): vpáđła myłł moiá [...] y wzrok od oczu moich odchodzi. *RejPs* 57v.

a) O Bogu: przestać obdarzać łaską [od kogo] (3) :

Szereg: »nie opuszczać, (a) nie odchodzić« [szyk 2:1] (3): Nieopuszczaj mie miły panie boże moy á nie odchodz odemnie. *WróbŻołt* 37/22; *LubPs* G2v; *LatHar* 164.

b) Zaniechiwać (3) :

odchodzić czego (2): Gdyś fie ty więc madłał z płączem/ á pogrzebałes vmárle/ y odchodziłes obiádow twoich [*derelinquebas prandium tuum*] *Leop Tob* 12/12; *RejPos* 175.

odchodzić od czego (1): Naprzod ábyś zupełnie Mízey ś. słuchał/ nie odchodząc od niey aż po Kápłáńfkim ludzi przeżegnániu. *LatHar* 121.

c) Lekceważyć, wzgardzać, przestawać liczyć się z kimś lub czymś (2) :

odchodzić kogo (1): (*nagł*) Plebaⁿ karze Kupca yłz fie rozmyfla. (-) A iużez załie thy lepak Iako fkapa zła lezies włpak. I das fie they małpie zwodzić Przodkow fwych prawie odchodzycz. *RejKup* m8v.

odchodzić od czego (1): Sprocuifti omnes descendentés a iudicijs tuis: Wzgardziłes wśzytkimi ktorzy odchodzą od łádow twoich *WróbŻołt* 118/118.

a. Zostawiać współmałżonka (4) : A iefli niewierny [*mąż lub żona*] odchodzi/ niechże odchodzi. Abowiem nie ieft zniewolon brát ábo śiołtrá w tákowych rzeczách *WujNT* 1.Cor 7/15.

odchodzić od kogo (2): rołkazał Pan áby Zoná od Mężá nieodchodziłá [*uxorem a viro non discedere* *Vulg* 1.Cor 7/10] *KuczbKat* 260 [*przekład tego samego tekstu*]; *WerKaz* 284.

b. Porzucać służbę lub miejsce swego pańszczyźnianego przypisania do ziemi (7) : Flifłom we włzech dżierzáwách zápowiedzieć/ áby bez opowiedzenia żaden nie śmiał odchodzić rodzic fwoy *GostGosp* 92.

odchodzić od kogo (6): niektórzy pod bárwą vczenia fie rzemiófl od rodziców odchodzą *SarnStat* 200, 647, 657 [2 r.], 660, 919.

W przeciwstawieniu: »odchodzić ... wracać« (1): á ták tym łpofobem pány fwé ná ftronę odkłádáiąc/ y od nich [od panów] odchodząc wráciá fie do fwych domów *SarnStat* 647.

c. Umierać; recedere *HistAl* (15) : Ołtátek fynu miły/ łprawuy z fwey byłstrości/ Gdyż choruiąc odchodzę/ dla frogiey ftárości. *PaxLiz* E2.

odchodzić od kogo (3): *HistAl* N3v, N4; poczęli wśzyfcy plákác [...] iz táki łprawcá ich miłostíwy/ łprawny/ á wielebny/ od nich odchodzi. *BielKron* 45v.

odchodzić bez kogo (1): Alexander tys nas wiodł do Perfidiey Arabiey y Indiey aż do włchodu Słóncá/ á theraz przez nas odchodziłz *HistAl* N4.

Zwroty: »śmiercią, przez śmierć odchodzić« (1:1): *RejPs* 106v; słufznie y my žal náłz vćiefzyć/ gdy nam mili náłzy przez śmierć odchodzą/ y plącz pohámowác możem. *SkarKaz* 381b.

»od świata odchodzić« (1): Więc niewiem co ieft lepże s fwiátem krotko bywłzy [...] A od niego odchodząc dáć w przemycie łkorę/ Czyli s cnotą do Páná lecieć profto wzgorę. *RejZwierc* 270v.

α. O Chrystusie: porzucić świat ziemski (7) :

odchodzić od kogo (2): *RejPos* 311v; Nie fráłuyćie fię iz odchodzę od was: Idę gotowác wam mieyćá *SkarKaz* 243a.

odchodzić dokąd (3): *KromRozm III C8v*; A gdzie ia odchodzę/ wiećie/ y drogę wiećie. *BudNT Ioann 14/4, Ioann 14/5*.

W przeciwstawieniu: »odchodzić ... wrocić się« (1): Słyżeliście żem ia wam powiedział: Odchodzę y wroćę fię do was [*Vado et venio ad vos*]. *WujNT Ioann 14/28*.

Zwroty: »odchodzić oblicznością swą« (1): miłościwy Pan á zbáwiciel náłz Pan Iezus Kryftus/ odchodząc oblicznością fwą ná onę dáleką drogę do Boga Oycá fwego niebiełkiego od zwolennikow fwoich/ tedy im tu zoftáwuie á opowiedác raczy wołá fwoię *RejPos 311v*.

»z tego świata odchodzić« (1): Sam CHRISTVS miłtrz náłz/ zte⁶⁰ światá do Oycá odchodząc [*ex hoc mundo ad patrem proficiscens*]/ Háśło lub cechę zgody y miłości fpolney zoftáwił nam *ModrzBaz 67v*.

3. Przemijać, przestawać działać, zanikać; recedere Vulg (22): przed południem półpolicie odchodzi chęć iedzenia, iż iuz w żółądek w chadzaią złe wilkołci *GlabGad G2v; Mącz 262a*; tedy przyfzedł kniemu Agág poważnie/ y rzekł Agag/ płác przybliża fię gorzka śmierć (*marg*) inšzy ták przekładaią: záište odchodzi gorzkość śmierci. (–) [*Vere venit (marg) recessit (–) amaritudo mortis*]. *BudBib 1.Reg 15/32*; [Przeto trzećia część życia/ ochodzi przez fpánie *ProtKonterfet B2v (Linde)*].

Zwrot: »z czasem odchodzić« (1): Gładkość v czáfu w mócy: z czáfem tá odchodzi: Czás młodą twarz/ czas ftará y zmárzczyftą rodzi. *PudłFr 76*.

Szereg: »przychodzić i odchodzić« (4): Periodicus, Co pewnego czáfu w yedną miarę przychodzi y odchodzi yáko febry. *Mącz 291b; OrzQuin E4v*; Trzećia ieft różność/ iż w nas rozumienie y mądrość ieft przypadkiem/ przychodzi y odchodzi. *SkarKaz 485a, 485a*.

a. O dolegliwościach i chorobach: ustępować, mijać, przechodzić (13): kiedy Kaczkę na żywoth przyłoży czáfu morzenia/ tedy niemocz odchodzi/ á kaczká zdycha. *FalZioł IV 18a, V 10, 58, 75v, 80, 82v*; chorobá odchodząc/ náture mniéy flábéy nikáłká nie zoftáwi. *Oczko 27v, 33v*.

odchodzić od kogo (1): ná chore przynofzono chułtki ábo przepáłki od ciáłá ie⁶⁰/ y odchodziły od nich choroby *WujNT Act 19/12*.

odchodzić od czego [= dzięki czemu] (1): tey to wody niechay fię napija chori człowiek przez siedm dni/ niepodobnie quartana od tego odchodzi *FalZioł V 89v*.

odchodzić z czego (1): boleć odchodzi ftych bębelow *FalZioł I 84d*.

odchodzić przez co [= z czym] (1): vrina biála nie mętna [...] Znamionuie iż poczyna niemoczy [!] przez taką vrinę odchodzić. *FalZioł V 4*.

odchodzić z czym (1): z moczem nie mocz [*lege: niemocz*] odchodzi. *FalZioł 70b*.

W charakterystycznych połączeniach: odchodzi boleńie (2), *boleść, choroba* (2), *ciężkość, kordyjaka, kwartana, niemocz* (3), *zaciemienie oczu; odchodzi niepodobnie, samo*.

b. O dynastii: kończyć się [od kogo] (1) : áczkolwiek do tego czáfu krolow fwoich nie mieli Zydwowie/ włzákże kłiążetá s pokolenia Dawidowego od nich nie odchodziły áż do Máchábeow. *BielKron 117v*.

4. Ubywać, umniejszać się (6) : czo by otchodzelo niŷzy skrzinye thedi Mlinarz thego ma doyrzecz y pilnowacz *ZapKościer 1582/40v*.

odchodzić na co (1): A to coby ná qwartę odchodzić miáło/ áby fie do Iéy Kro.M. obracáło *SarnStat* 105.

W przeciwstawieniu: »odchodzić ... obracać się« (1): Bo niegodziło fię tákiego Chryftułowi ná ziemi mieć mniemánego oycá/ ktoryby fię rodziám cielesnym báwił: á pilność y miłóść [!] którą był winien Synowi Bożemu/ ná inne dzieci fwe rozdwaiał/ żeby temu iedynemu Synowi to odchodziło/ co fię ná inne obracác miáło. *SkarŻyw* 241.

Zwrot: »na stronę odchodzić« (1): Mlinarz thego ma doyrzecz y pilnowacz aby na stronę nyeotchodzelo a skrzyinyę v Mlina poprawyacz *ZapKościér* 1582/40v.

Przen [komu, czemu] (3) : náuczył fię Auguſtin ł. o ſłużebności koſcielnej ták mowić y piſáć/ żeby nic nie odchodziło chwale [...] Páná Bogá *RejPosRozpr* b4v; *SkarŻyw* 241; Słonce iednáko y pádnie y wſchodzi/ Nam záwždy z laty cokolwiek odchodzi. *KochPieś* 17.

5. Oddzielać się, odpadać, odrywać się (3) :

odchodzić od czego (1): Nauci [...] membranula quae in nucis iuglandis medio est Luſzczina orzechá álbo skórká ná yádrku orzechowym tež wſiſtko to co od owoców odchodzy. *Mącz* 242b.

odchodzić za czym (2): Ramentum, Wſzelákíe máłuczkie ſztuczki/ oskrobinki/ odrobinki które za skrobániem odchodzą. *Mącz* 345c; Tamentum, bárwá bárwicá/ tá która v poſtrzigáčzów zá nożycámi odchodzi *Mącz* 457d.

6. *Być położonym w jakiejś odległości (o topografii)* (2) : iefliżeby pagorek daleko odchodził/ á nie byłby pagorek wyſzſzýy łóckią álbo dwu/ tedy możelz y przez pagorek wyproſtówác. *Strum* I3.

odchodzić od czego (1): Druga Antiochia á tá trzy mile od morza odchodzi/ gorámi wielkimi záwárta/ ma port v rzeki Orontes *BielKron* 267.

7. Brakować [bezpodmiotowo] (1) :

odchodzić czemu na czym (1): wiećie żeć ná chući iego [króla *Zygmunta Augusta*] nic nieodchodziło/ wiećie teſz żeć y Moſkiewſkiemu oddáło ſię to od nie^{go}. *BiałKaz* H4v; [ná obrotności mu [koniowi] tež nieodchodzi. *HistOtton* 53; *SienHerb* 627a.; *HistFort* 96v, F8, Gv].

8. [Uwalniać się od zarzutów:

Zwroty: »niewinnością [czego] odchodzić«: Piotr Duszek do tego nie znał ſię i niewinnością tego odchodził i odszedł *KsięgaSądIwk* 1584 nr 81.

»przysięgą odchodzić«: ZWycząy teſz to dżierzy/ że kogo winią o co/ á zwłáſzczá o Długi/ á ón przysięgą odchodzi/ á czyni to iuż nie raz/ ále wiele kroć/ ku ludzkiéy ſzkodzie: táki iuż bywa podeyrzány/ y niedopuſzczáią mu lámému przysięgáć/ iedno z ſwiádki. *GroicArt* 20v (*Linde*).]

9. *Zwrot*: »[na kim] kija odchodzić« = *bić* (1) : Fustuarius, Harumpálcatnik który rad ná ludziech kiyá odchodzi/ to yeft biye. *Mącz* 141c.

Synonimy: **1.A.a.** *oddalać się, odstępować, oddzielać się*; **b.** *odpływać*; **2.** *odbiegać, odjeżdżać, odstawać, opuszczając, zostawiać*; **c.** *umierać*; **3.** *mijać, przemijać, przepadać, ustawać*; **4.** *ubywać*; **5.** *odłupawać się, odłupować się, odpadać, odrywać się, odszczepać się*; **6.** *ubywać*; **7.** *brakować*, »nie dostawać«.

Formacje współrdzenne cf CHODZIĆ.

Cf **ODCHODZĄCY, ODCHODZENIE, ODCHODZON**

